

13. Шосталь С. Інвестиційний процес в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення / С. Шосталь // Статистика України. – 2008. – № 3. – С. 119-122.

14. Офіційний сайт Асоціації українських банків. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.aub.com.ua>

Бучко І.Е. Развитие инвестиционного процесса в Украине

Обобщены сущность и значение инвестиционных процессов в обеспечении развития экономики Украины. Исследованы научные подходы к значению механизма регулирования инвестиционной деятельности, проведена оценка кредитно-инвестиционного портфеля банков, выделены тормозящие факторы инвестиционной деятельности.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционный процесс, инвестиционная деятельность, кредитно-инвестиционный портфель.

Buchko I.Ye. Development of investment in Ukraine

Summarizes the nature and value of the investment processes in ensuring economic development of Ukraine. Researched scientific approaches value mechanism regulating investment activities, assessed loan and investment portfolio, allocated investment inhibitory factors.

Keywords: investment, investment process, investment, loan and investment portfolio.

УДК 330.3 (477)

*Заст. директора з навч.-метод. роботи Є.І. Парфенюк,
канд. екон. наук – Львівський інститут МАУП*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Розглянуто механізми регулювання інвестиційних процесів в Україні та особливості формування нормативно-правової бази у цій сфері. Висвітлено основні аспекти правового регулювання інвестиційної діяльності державними органами, подано класифікацію нормативно-правових актів за основними напрямками регулювання інвестиційних процесів. Розкрито правові основи організаційно-економічного механізму інвестування національної економіки.

Ключові слова: державне регулювання, інвестиційна діяльність, інвестиційні процеси, нормативно-правове забезпечення, інвестиційне кредитування, підприємство.

Вступ. Процеси формування ефективної моделі національної економіки потребують дієвих інструментів державної підтримки розвитку та функціонування підприємництва. Таким механізмом є чітка регламентація його діяльності шляхом створення сприятливого і дієвого нормативно-правового та інституційного середовища. Отже, створення сприятливого інвестиційного клімату та нормальних умов кредитування підприємництва в країні пов'язане з чітким правовим регулюванням інвестиційних процесів. На сьогодні вітчизняна правова система складається з понад сотні як законодавчих, так і нормативних актів, які регулюють інвестиційну діяльність та механізми інвестиційного кредитування підприємництва. Серед таких основних актів варто зазначити насамперед Закон України "Про інвестиційну діяльність", Декрет Кабінету Міністрів України "Про режим іноземного інвестування", Закон України "Про державну програму стимулювання іноземних інвестицій в Україні", Закон України "Про цінні папери та фондовий ринок" та інші, які створюють

основу правового регулювання інвестиційної діяльності та управління інвестиційним кредитуванням підприємництва [2, 3].

Отже, одним із найважливіших факторів, який сприяє ефективному інвестуванню, повинно стати ефективне та стабільне законодавство про інвестиційну діяльність. Інвестиційна діяльність становить сукупність практичних дій юридичних та фізичних осіб, а також державних органів у процесі реалізації інвестицій. Як показує аналіз, правова сутність інвестицій активізується безпосередньо з інвестиційною діяльністю у багатьох розвинених країнах. Необхідність правового регулювання інвестиційних процесів істотно зросла із розвитком іноземного та недержавного (приватного) інвестування, а також із ускладненням інвестиційної діяльності.

Визначення інвестиційних коштів, як власності у всіх її видах та формах, визначає джерела їх формування та механізми інвестування розвитку відтворення виробництва, як життєво необхідної закономірності у громадському суспільстві. Сутність регулювання інвестиційних процесів полягає у встановленні відповідних правових норм, умов та гарантій, які визначають взаємовідносини суб'єктів інвестування [4, 5].

У економічній літературі вченими-економістами і правознавцями проблема щодо регулювання інвестиційних процесів та встановлення відповідних норм, які регулюють специфічні суспільні інвестиційні відносини дискутується. Звичайно, у практиці інвестиційного регулювання виокремлюються два, найбільш обґрунтованих, критерії: предмет регулювання – відособлені суспільно необхідні інвестиційні відносини; метод регулювання – особливий спосіб впливу правових норм на інвестиційні відносини, який полягає у поєднанні публічно-правового та приватно-правового регулювання залежно від форм та характеру інвестиційних відносин.

Метою дослідження є визначення державного регулювання у сфері інвестиційних процесів та особливостей формування нормативно-правової бази у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Процеси формування ринкової економіки обумовлюють розвиток інвестиційних відносин на якісно нових умовах та визначають законодавчо органи, які безпосередньо регулюють інвестиційну діяльність суб'єктів інвестиційної діяльності.

Здійснюючи певні заходи щодо регулювання діяльності інвесторів, держава привертає свою увагу до таких основних аспектів інвестиційної діяльності, як режим діяльності суб'єктів інвестиційної діяльності, фінансові відносини, трудові відносини тощо (рис. 1). Отже, державні органи постійно повинні вести чіткий моніторинг щодо ефективного та сталого розвитку підприємств, особливо малих підприємств, у пріоритетних та стратегічних галузях національної економіки.

Регулювання вказаних на рис. 1 різноманітних аспектів інвестиційного процесу потребує формування інституційних структур та дієвих законодавчих актів, якісної нормативної бази за відповідною схемою, особливістю якої є узгодження всіх елементів системи законодавства у інвестиційній сфері, які безпосередньо регулюють інвестиційну діяльність на всіх етапах інвес-

тиційного процесу і таких, які традиційно належать до інших галузей законодавства, але містять норми, що регулюють інвестиційну діяльність та визначають відповідні інститути-регулятори. Таке принципове твердження дає можливість класифікувати нормативно-правові акти, які регулюють інвестиційну діяльність (табл.), як на загальнодержавному, так і регіональному рівні, а також умови та напрями фінансового забезпечення інвестиційних процесів у національній економіці, особливо у сфері підприємництва.

Основні аспекти правового регулювання інвестиційної діяльності	
Режим діяльності юридичних та фізичних осіб з питань власності, правового статусу, контролю за виготовленням і реалізацією продукції	
Фінансові відносини, пов'язані з оподаткуванням, державним і недержавним фінансуванням, розрахунками тощо	
Передача технології (питання інтелектуальної власності, проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, запровадження інноваційних розробок тощо)	
Трудові відносини (питання зайнятості та організації праці)	
Використання природних сировинних ресурсів	
Захист прав суб'єктів та учасників інвестиційного процесу	

Рис. 1. Основні аспекти правового регулювання інвестиційної діяльності
(склав автор на основі аналізу наукових праць та публікацій)

Табл. Класифікація нормативно-правових актів, які регулюють інвестиційну діяльність

Основні напрями	Перелік нормативно-правових актів
Основне інвестиційне законодавство	Закони України: - "Про інвестиційну діяльність"; - "Про режим іноземного інвестування"; - "Про захист іноземних інвесторів в Україні"; Постанова КМУ від 01.06.1995 р. "Про концепцію регулювання інвестиційної діяльності за умов ринкової трансформації економіки"; Указ Президента України від 18.07.1996 р. "Про заходи щодо реформування інвестиційної політики в Україні"
Законодавство про суб'єкти та учасників інвестиційної діяльності	Закони України: - "Про підприємництво"; - "Про підприємства в Україні"; - "Про господарські товариства"; - "Про банки і банківську діяльність"; - "Про цінні папери та фондовий ринок"
Законодавство про об'єкти інвестування	Закони України: - "Про власність"; - "Про зовнішньоекономічну діяльність"; Постанова КМУ від 12.08.1993 р. "Про затвердження переліку підприємств, приватизацію майна яких, що перебуває у загальнодержавній власності, доцільно здійснити із залученням іноземних інвестицій"
Податкове законодавство	Податковий кодекс України

Джерело. Складено автором.

Звичайно основним документом, який діє на території України і регулює діяльність інвесторів, є Закон України "Про інвестиційну діяльність" від 18 березня 1999 року із змінами і доповненнями. Вказаний Закон врегулює основні принципи здійснення інвестиційної діяльності як складової частини економічної політики держави. Визначення та закріплення у згаданому Законі типів, суб'єктів, об'єктів, джерел та учасників інвестиційної діяльності створює передумови щодо відокремлення у її економічному механізмі конкретних елементів і блоків. Окрім цього, у Законі зафіксовані правові основи організаційно-економічного механізму процесу інвестування та його методів (рис. 2).

Правові основи організаційно-економічного механізму інвестування, визначені Законом України "Про інвестиційну діяльність"	
Положення статті 11, які передбачають пільгові умови інвесторам, що здійснюють інвестиції в пріоритетних галузях (АПК, науково-технічний)	
Положення п. 1 статті 12 про державне регулювання умов інвестиційної діяльності у сфері податкової, кредитної, амортизаційної політики	
Положення п. 3 статті 12 про фінансові допомоги та основи політики ціноутворення, яка стимулює інвестиції	
Положення статті 14 про держзамовлення на виконання робіт у капітальному будівництві	
Положення п. 2-3 статті 7 про принцип урахування економічної вигідності для підприємств-учасників інвестиційної діяльності	
Положення статті 15 про державну експертизу як інструмент забезпечення відбору проектів	
Положення статті 19 про механізм захисту інвестицій, зокрема на основі страхових гарантій	

Рис. 2. Правові основи організаційно-економічного механізму інвестування, визначені Законом України "Про інвестиційну діяльність"
(склав автор на основі аналізу [11])

Отже, Закон України "Про інвестиційну діяльність" включає набір основних елементів та принципів створення її організаційно-економічного механізму. Незважаючи на економічну ситуацію в країні, яка динамічно розвивається та політичну ситуацію, яка постійно видозмінюється, основні статті Закону не втратили свого значення та можуть виконувати роль законодавчо обґрунтованого регулювання інвестиційних процесів у вітчизняній економіці. Звичайно, прийняття нових законодавчих та нормативних актів, що стосуються системи оподаткування, подальшого розвитку сфери підприємництва, фінансово-кредитної системи, банківської системи, а також нормативно-правових актів щодо суб'єктів інвестиційних процесів потребує внесення відповідних змін та доповнень до чинного Закону.

На наш погляд, досить важливим було б закріплення на законодавчому рівні пріоритетність окремих секторів та галузей вітчизняної економіки для інвестицій, виходячи із стратегічного розвитку національної економіки.

Аналізуючи згаданий Закон України "Про інвестиційну діяльність", необхідно зазначити, що у деяких випадках прийняття наступних підзаконних актів порушують його встановлені норми. Наприклад, Закон чітко визначає різноманітність суб'єктів – учасників інвестиційної діяльності, водночас діють нормативні акти, які істотно обмежують інвестиційні права банківських установ, страхових компаній, кредитних спілок тощо. Варто також зазначити, що одним із найістотніших недоліків Закону України "Про інвестиційну діяльність" є відсутність у ньому положень про суб'єкт, котрий реалізує державну інвестиційну політику, із чітким визначенням його прав, завдань, функцій, обов'язків та відповідальності.

У багатьох публічних виступах вітчизняних науковців звучать обґрунтовані мотиви щодо розвитку системи залучення у національну економіку іноземних інвестицій. Як свідчать практика та досвід розвинених країн, дійсно, навіть країни, які начебто не мають потреби у іноземних інвестиціях, проте для фінансування окремих великих за обсягом проектів залучають іноземні інвестиції, які сприяють досить ефективній реалізації інновацій [12].

Україна, яка, як і інші пострадянські країни, перейшла на інвестиційний розвиток національної економіки, має досить велику потребу в іноземних інвестиційних коштах. А тому було прийнято основний документ, що регулює діяльність іноземних інвесторів на території України, Декрет "Про режим іноземного інвестування". А вже незабаром визначилась потреба дещо по-іншому підійти до правових питань щодо режиму зарубіжних інвестицій залежно від пріоритетів іноземного інвестування національної економіки та їх обсягів. Виходячи із цих мотивів, 20 травня 1993 року було прийнято урядовий Декрет "Про режим іноземного інвестування", а вже 17 грудня того ж року Верховна Рада України схвалила Державну програму заохочення іноземних інвесторів в українську економіку.

На наш погляд, Декрет хоча ні структурно, ні за своїми основними положеннями по суті не дуже відрізнявся від інвестиційного закону, але він містив деякі позитивні моменти, які сприяли припливу іноземних інвестицій. Основним позитивним аспектом було те, що так звана кваліфікована іноземна інвестиція надавала інвестору право на звільнення від сплати податків на прибуток протягом п'яти років з часу її внесення. Необхідно зазначити, що цю умову надалі було відмінено. У наступних редакціях Закону України "Про режим іноземного інвестування" що для іноземних інвесторів на території України встановлювались такі ж умови, як і для вітчизняних. А позитивним у цьому Законі можна зазначити те, що державна реєстрація іноземної інвестиції здійснювалася лише після фактичного внесення цієї інвестиції.

Вітчизняне законодавство визначає правовий статус інвесторів, які виступають суб'єктами інвестиційної діяльності та приймають відповідні рішення щодо вкладення коштів як власних, так і залучених в об'єкти інвестування [1, с. 20]. Інвесторами, тобто суб'єктами інвестиційної діяльності, зазвичай є: виробничі та господарські формування та фінансові установи; державні інституційні, а також інші формування (різноманітні фірми) [8; 10, с. 34].

Основними інституційними структурами фінансового забезпечення розвитку підприємництва є банківські установи, які складаються із універсальних та спеціалізованих (галузевих) банків, а також іпотечних та інвестиційних банків. Важливу роль як суб'єкти інвестиційної діяльності в інвестиційних процесах відіграють небанківські установи – кредитні спілки, страхові компанії тощо. Варто зазначити, що в інвестиційному кредитуванні беруть досить вагому участь непрямі учасники інвестиційного процесу, які сприяють або ж безпосередньо створюють сприятливі умови щодо залучення інвестицій та їх використання, які спрямовуються на фінансування інвестиційної діяльності [6]. До таких непрямих учасників належать як державні органи управління, так і державні та громадські організації.

Особливу роль, як уже було зазначено, в інвестиційному кредитуванні відіграють міжнародні фінансово-кредитні організації та інститути. Вони сприяють фінансовому та економічному розвитку вітчизняних підприємств, особливо підприємств малого та середнього бізнесу, надають кредити в іноземній валюті з низькою відсотковою ставкою підприємствам, які мають життєздатні, перспективні з економічного погляду інвестиційні проекти, а також запроваджують інновації, проводять навчання та тренінги як для спеціалістів банківської сфери, так і фахівців підприємницьких структур, а також приватних підприємців, допомагають у техніко-економічному розробленні та оформленні інших необхідних документів для одержання позичок і грантів від міжнародних фінансово-кредитних організацій та інших міжнародних установ.

Органи управління інвестиційними процесами ведуть системну роботу щодо розвитку підприємництва шляхом державного регулювання інвестиційної діяльності. Система регулювання інвестиційної діяльності включає пряме управління інвестиціями, регулювання умов інвестиційної діяльності, так зване опосередковане управління та контроль як учасниками інвестиційного процесу, так і його суб'єктами [9]. Пряме управління інвестиціями, що здійснюється державними органами влади та органами місцевого самоврядування, передбачає низку заходів як в організаційному плані, так і у сфері планування, фінансування та прогнозування. Державні інвестиції фінансують за рахунок державного бюджету, емісії грошей, внутрішніх державних позик, а також за рахунок прибутків державних підприємств і зовнішніх позик уряду.

Необхідно зауважити, що органи управління інвестиційними процесами особливий вплив на інвестиційні рішення здійснюють як на макроекономічному, так і мікроекономічному рівнях, за допомогою відповідних важелів та інструментів, цим самим створюють умови, властиві інвестиційній привабливості національної економіки. На макрорівні держава може впливати на економічну діяльність, зокрема і на інвестиційну діяльність країни за допомогою відповідних інструментів. Такими дієвими інструментами є: фіскальна політика, монетарна політика, зовнішньоекономічна політика та політика доходів. Застосовуючи зазначені інструменти держава може досягати бажаних макроекономічних цілей.

Мікроекономічні інструменти – це засоби впливу держави на окрему сферу виробничих процесів, окремих галузей економіки, окремі складові ін-

вестицій. Такими інструментами є: податкові ставки, норми амортизації, пільгові кредити, гарантії тощо. Використовуючи зазначені мікроекономічні інструменти держава проводить дієву політику щодо впливу на ефективний розвиток окремих галузей вітчизняної економіки, суб'єктів підприємництва (фірм, підприємств тощо) та окремих господарств, а це своєю чергою впливає на розвиток всієї національної економіки.

Варто зазначити, що за умов інвестиційного розвитку національної економіки потрібно досить виважено застосовувати механізм реалізації інвестиційної політики, урахувавши стан економічного розвитку країни та інтеграцію у світове співтовариство. Основними принципами державного регулювання інвестиційних процесів в країні є підвищення ролі власних джерел інвестування інвестиційних проектів відповідно до державних цільових програм, перехід від бюджетного фінансування до кредитування інвестиційної діяльності. Варто зауважити, що навіть у разі переходу до нових економічних господарських відносин досить важливим залишається державне управління та, особливо, регулювання інвестиційної діяльності, насамперед у сфері підприємництва.

Висновок. Отже, ухвалення законів та інших нормативних актів, які регулюють інвестиційну діяльність, а також інвестиційне кредитування підприємництва взагалі та окремих господарських суб'єктів зокрема, є однією з найбільш важливих умов реалізації державної інвестиційної політики в усіх галузях національної економіки.

Література

1. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент / И.А. Бланк. – К. : МП "ИНТЕМ" ЛТД "Юнайтед Прейд Лимитед", 1995. – 448 с.
2. Буряк П.Ю. Підприємництво: фінансове та правове забезпечення : навч. посібн. / П.Ю. Буряк. – Львів : Вид-во "Логос", 2006. – 564 с.
3. Варналій З.С. Мале підприємництво України як чинник регіонального розвитку: стан та перспективи / З.С. Варналій, А.П. Павлюк // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. – 2004. – № 4 (34). – С. 64-73.
4. Василичук В. Правове регулювання банківського кредитування суб'єктів підприємницької діяльності / В. Василичук // Право України : наук. журнал. – 2001. – № 7. – С. 36.
5. Вініченко І.І. Правове поняття інвестицій та інвестиційна діяльність / І.І. Вініченко // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – № 6. – С. 3-7.
6. Інфраструктура інвестиційного розвитку / за ред. П.І. Гайдуцького. – К. : Вид-во "Міленіум", 2003. – 218 с.
7. Кузнецова А.Я. Фінансові механізми стимулювання інноваційної діяльності : монографія / А.Я. Кузнецова. – Львів : Вид-во ЛБІ НБУ, 2004. – 279 с.
8. Науменкова С.В. Фінансовий ринок та інвестиції / С.В. Науменкова. – К. : Вид-во "Знання", 2000. – 213 с.
9. Національна програма сприяння розвитку малого підприємництва в Україні // Урядовий кур'єр : газета центр. органів влади України. – 2001. – № 45. – С. 8.
10. Правик Ю.М. Інвестиційний менеджмент : навч. посібн. / Ю.М. Правик. – К. : Вид-во "Знання", 2007. – 431 с. – (Вища освіта XXI століття).
11. Закон України. Про інвестиційну діяльність. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.rada.gov.ua>.
12. Федоренко В.Г. Міжнародне економічне співробітництво в інвестиційній сфері / В.Г. Федоренко, О.Л. Остапчук, Ю.Б. Пінчук // Інвестиції: практика та досвід. – 2004. – № 17. – С. 10-13.

Парфенюк Е.И. Государственное регулирование инвестиционных процессов в Украине

Рассмотрены механизмы регулирования инвестиционных процессов в Украине и особенности формирования нормативно-правовой базы в этой сфере. Освещены основные аспекты правового регулирования инвестиционной деятельности государственными органами, предоставлена классификация нормативно-правовых актов по основным направлениям регулирования инвестиционных процессов. Раскрыты правовые основы организационно-экономического механизма инвестирования национальной экономики.

Ключевые слова: государственное регулирование, инвестиционная деятельность, инвестиционные процессы, нормативно-правовое обеспечение, инвестиционное кредитование, предпринимательство.

Parfenyuk E.I. State regulation of investment processes in Ukraine

The mechanisms of regulation of investment processes in Ukraine and especially the formation of the legal framework in this area. The basic aspects of the legal and regulation of public authorities, given classification regulations in key areas of regulation of investment processes. Reveals legal bases of organizational-economic mechanism of investing the national economy.

Keywords: government regulation, investment, investment processes, legal support, investment lending business.

УДК 336.76

Аспір. У.В. Пелех – Львівський НУ ім. Івана Франка

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ВІДСОТКОВИХ СТАВОК І ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ

Проаналізовано погляди учених щодо можливостей відсоткової політики. За допомогою математичних моделей проведено факторний аналіз впливу показників грошово-кредитної політики України на розвиток економіки держави і на цій основі виявлено резерви підвищення ефективності державного регулювання відсоткових ставок грошового ринку.

Ключові слова: грошово-кредитна політика, грошовий ринок, процент, процентні ставки, державне регулювання відсоткових ставок.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших складових державної економічної політики є регулювання відсоткових ставок грошового ринку. Особливою гостроти ця проблема набуває у нестабільній українській економіці, оскільки відсоток та відсоткова ставка є основним параметром, на якому будується механізм грошового ринку і від результативності її розв'язання залежить досягнення цілей монетарної політики.

Проблема державного регулювання відсоткових ставок грошового ринку завжди перебувала у центрі уваги найвідоміших представників економічної думки. Теоретичні підходи до визначення суті та значення відсоткових ставок з часом змінювалися, тому науковцям так і не вдалося дати однозначної відповіді щодо можливостей відсоткової політики у ринкових та перехідних економіках.

Грошово-кредитна політика, що проводиться сьогодні НБУ у частині регулювання процентної ставки, не має чітких науково обґрунтованих методологічних засад та базується на досить суперечливих теоретичних концепціях. Тому вкрай важливим для нас є узагальнення положень світової економіч-